

Aanpassen aan het klimaat in de Lingewaardse natuur

*VERSLAG VAN HET ONLINE
KLIMAATGESPREK NATUUR 19-10-20
T.B.V. LOKALE ADAPTATIESTRATEGIE
(LAS) LINGEWAARD*

Projectleider Arthur@hofstadadvies.nl

06 579 48 876

Deelnemers:

Frank Jongbloed – Waterschap Rivierenland (WSRL)

Tony Berns – Lingewaard Natuurlijk

Ferdinand van Hemmen – cultuurhistoricus

Twan Teunissen – Staatsbosbeheer (SBB)

Rob Hoefs – gemeente Lingewaard

Kees de Jong – gemeente Lingewaard

Arthur Hofstad (adviseur duurzaamheid, projectleider LAS)

Niet aanwezig, wel input geleverd: Freek Aalbers - Stichting Landschapsbeheer Gelderland

HIGHLIGHTS:

DE DROOGTE IS HET GROOTSTE PROBLEEM IN DE LINGEWAARDSE NATUUR EN IN DE WIELEN IN HET BIJZONDER. VOOR EEN GROOT DEEL ZULLEN WE DIT 'GEWOON' MOETEN ACCEPTEREN, WAAR MOGELIJK IS UITDIEPEN VAN DE WIELEN EEN OPTIE, BESEFFEND DAT DIT EEN ZEER DURE MAATREGEL IS. BUITEN DE WIELEN OM ZOU NIEUWE (NATTE) NATUUR GEREALISEERD KUNNEN OF MOETEN WORDEN IN DE DIJKZONES EN ROND DE (KUNSTMATIGE) RIVIER DE LINGE: DE BLAUW GROENE LINTEN!

De Wielen

(FvH): Markante plekken, gebieden in het rivierlandschap die een verhaal vertellen en als soort van doorgeefluik dienen. Het laat zien wat kwel is en wat het doet, hoe dijkdoorbraken zijn ontstaan (de plekken van wielen zijn niet toevallig ontstaan), hoe het systeem van piping werkt en is interessant ten aanzien van klimaatverandering. Vanuit communicatie en bewustwording zijn wielen dan ook een goede plek om inwoners mee te nemen in het wat en hoe van klimaatadaptatie.

De wielen in onze gemeente verschillen overigens vaak sterk van elkaar door de wijze van voeding (vaak alleen door kwel), ligging (binnen- buitendijks), qua systeem. In de oplossingsfeer is dan ook maatwerk nodig.

Wielenreceptenboek

In het verleden heeft Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) in samenwerking met de gemeenten Overbetuwe, Arnhem, Lingewaard en Nijmegen een wielenreceptenboek opgesteld. De link naar het wielenreceptenboek tref je [Hier](#) aan. In navolging van het onderzoek is op enkele locaties uitvoering gerealiseerd.

Zo is er een 45 kilometer lange fietsroute uitgezet. Bij een aantal wielen is een bord geplaatst waarop de historie, het ontstaan en de bijzonderheden van de wiel worden toegelicht. De wielenfietsroute is [hier](#) te bekijken. De gemeente heeft K3 delta, die actief zijn in de Bemmelse Waard, geattendeerd op het Wielenreceptenboek. Zij houden bij de planvorming en uitvoering hiermee rekening. Dit leidt wellicht tot herstel van de wiel aan de Ronduit.

De knelpunten: voornamelijk droogte

De droogteproblematiek is het meest urgent van alle klimaateffecten. TB: Daar waar geen aanvoer is, en dat is vaak het geval, vallen sloten en andere watergangen, zoals De Waard, droog. Dit heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de rabatten in de Waard en landschapselementen langs de sloten. Dat leidt er toe dat soorten verdwijnen, zoals de tureluur (zie foto), de Kievit en de grutto. Deze soorten hebben het al moeilijk vanwege verdwijnen van leefgebied (NB: 100 jaar geleden was er overigens ook bijna geen grutto).

FJ: tot nu toe kon waterschap voldoende water leveren via de Linge, maar de verwachting is dat binnen nu en vijf jaar het moment gaat komen dat ze nee moeten verkopen. NB: het naar de oeverwallen brengen van water van de Linge is een lastig verhaal.

Andere knelpunten t.a.v. klimaatverandering liggen er op het gebied van opwarming oppervlaktewater (hitte) waardoor de waterkwaliteit slechter wordt en er blauwalg kan ontstaan.

Wat betreft waterkwaliteit is er ook een issue daar waar gebiedsvreemd water wordt ingelaten. Kunnen we dat water – vanuit Pannerdens Kanaal – voor specifieke natuurgebieden weigeren vanwege waterkwaliteit als het hemd nader staat dan de rok?

Door droogte moeite met vinden van voedsel

Notie: Ja, onze zomers worden droger. Daardoor neemt ook de wateraanvoer van de rivieren af. Maar een deel van de droogteproblematiek is niet puur klimaat gerelateerd (dat er geen of weinig regen valt). Het wordt óók veroorzaakt door inslijting van de rivieren (Waal, Pannerdens Kanaal). Deze is de afgelopen jaren met meer dan 60 cm gedaald. Daardoor is in Lingewaard sneller sprake van droogte. → agenderen landelijk niveau (RWS).

Oplossingen

- **Uitdiepen** van de wielen. Dit is een dure maatregel. Onder andere door de waarschijnlijke aanwezigheid van munitie uit WO II en andere vervuilingen als gevolg van het dumpen van afval.
- **Accepteren** dat we niet heel veel kunnen doen aan de wielen, mede omdat ze hoger liggen en aanvoer dus een lastig verhaal is. Maar: volledig opgeven van de wielen is ook niet nodig! Dat het er af en toe droog staat is ook niet erg. Sterker, soorten als libellen vinden dat alleen maar fijn.
- **Verplaatsen van natuurwaarden** van de wielen naar elders. Bijvoorbeeld naar de komgronden rondom de Linge. Dáár is het water vast te houden!
- **Natuurontwikkeling in de uiterwaarden**, zoals in de Bemmelse Waard. Dáár is aanvoer van water minder problematisch. Belangrijke onderdelen van de oplossing zijn het verwijderen van de zomerdijken en het langer vasthouden van water. Effect daarvan is ondermeer dat de snelheid van het rivierwater eruit gaat. De overheden (Rijkswaterstaat in het bijzonder) hebben de sleutel daartoe in handen, maar particuliere belangen maken het moeilijk om tot een oplossing te komen. Met langer vasthouden van water is aan de overkant van de Waal ervaring opgedaan (Ooijpolder). Echter, medewerking van alle landeigenaren is daartoe wel vereist...

Nog meer oplossingen

- FJ: De Linge als **BLAUWGROEN lint** voor een groot deel van Lingewaard, maar ook, stroomafwaarts, voor een groter deel van de Betuwe. Randvoorwaarde daarbij: maak niet te kleine natuurvlakjes, die hebben niet of nauwelijks nut. Tweede **BLAUWGROENE** lint in de gemeente is de dijkzone. Daar is ook veel natuur te realiseren, en voegt veel toe aan de regio! Waterschap heeft recent natuurvriendelijke maai-beheercontracten voor de dijken gesloten.
- **Meer bomen**, aan randen bebouwde kom, langs bedrijventerreinen, maar óók in de bebouwde kom (zie ook voorbeeld hiernaast).
- Zie **kwel** niet als probleem maar als **deel van de oplossing**. Daar zijn mooie dingen mee te doen, ook op kleine schaal!
- **Verhogen grondwaterstand**, zodat afhankelijkheid van de aanvoer vanuit de Linge minder wordt.
- **Meer bewustwording**, bij landeigenaren, maar ook bij bewoners. We moeten de mensen meenemen in het verhaal en zo verleiden. Een zogenaamde waterbiografie zou daaraan bij kunnen dragen.

Miljoen extra bomen, gratis en voor niets

Deze winter komen er in Nederland een miljoen bomen bij, voor noppes. Hoe dan? Milieugroepen en vrijwilligers gaan boompjes en struiken verplaatsen die staan te zietogen in park of bos.

Annieke van Dongen
Sittard

bedrijventerreinen, achtertuinen en bermen. Klimaactiegroep Urgenda, Stichting Nationale Boomfeesdag en kringloopboerenorganisatie Caring Farmers hebben zich achter het initiatief geschaard. Ook boswachters van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen hebben hun hulp aangeboden.

▲ **Ecoloog Franke van der Laan geeft bomen en struiken die staan te verpieteren, een betere plek.** FOTOPRAXIS

of de bosmaaiër gaat er overheen. Op een nieuwe plek geven we ze een tweede kans." In elke provincie komen twee of drie 'bomenhubs' waar de oogst uit verschillende natuurgebieden bij elkaar wordt gebracht. Vanuit die verzamelplaatsen delen vrijwilligers bomen en struiken uit aan bijvoorbeeld boeren die een heg willen aanplanten en gemeenten die hun bermen willen vergroenen. Bomen die overblijven worden aan het einde van het plantseizoen, in

meteen groot. Zo hebben zich 108 startende voedselbossen gemeld die samen 340.000 bomen en struiken willen planten. Boeren hebben 200.000 bomen besteld. In augustus stond de teller al op een miljoen bomen en zijn de bestellingen voorlopig stilgelegd.

Genoeg bomen en struiken vinden is het probleem niet, maar de juiste wel, zegt Van der Laan. "We hebben veel bomen gekregen waar iedereen van af wil, zoals esdoorns en berken. Mensen willen meidoorns, walnoten en aalbessen. Ook voor de biodiversiteit willen we een mix leveren die zorgt voor voedsel voor insecten: vroeg en late bloeiers, snelle en langzame groeiers en bessendragende soorten."

Twee grote boomkwekers die vanwege de coronacrisis met hun voorraad bleven zitten, hebben in augustus 150.000 perenbomen gedoneerd. Een transportbedrijf stelde gratis vrachtwagens ter beschikking om ze te verspreiden. Van der Laan: "55 vrachtwagens met elk 30 ton aan perenbomen, dat is toch geweldig!"

De ecoloog hoopt dat meer boomkwekers, boswachters en vrijwilligers zich bij zijn initiatief aansluiten. "Heel veel mensen maken zich zorgen over het klimaatprobleem. Maar ze hebben het idee dat ze er niks aan kunnen doen, en haken af. Het oogsten en planten van bomen die CO₂ uit de lucht trekken is iets waar iedere burger, iedere

ngreppels. Op braakliggende bouwterreinen. Langs de heg van een onogelijk hondenuitlaarveldje. Franke van der Laan ziet ze overal: toekomstige bomen. Je hoeft er alleen maar een ecologische bril voor op te zetten. Iedereen kan dit leren." Afgelopen weekend was de initiatiefnemer van Meer Bomen Nu op een verwoerd kloosterlandgoed in Sittard. "Ooit zijn daar een paar tamme kastanjes en walnoten geplant. Nu groeien er wel duizend boompjes als kiemplanten. Daar kunnen we er 950 van uitgraven en die stellen we beschikbaar aan mensen die een voedselbos willen aanleggen."

Wat Van der Laan al vijftien jaar op kleine schaal doet, krijgt landelijk navolging. Vanaf half november

En nog meer

- Zet **positieve klimaatvoorbeelden in de spotlights**. Die zijn er voldoende in Lingewaard.
- Voor de LAS zijn er mogelijkheden om een zuidelijke lus van de **wielenfietsroute** te ontwikkelen met daaraan gekoppeld **participatieve uitvoering**. Zo zouden we bewoners(groepen) kunnen ondersteunen en begeleiden bij herstel en behoud van (particuliere) wielen en kolken (SLG).
- **Duurzaam grondgebruik**: in de strijd tegen droogte zou ook duurzaam grondgebruik kunnen worden gestimuleerd. Om water langer in het voorjaar vast te houden, moet het water niet te snel worden afgevoerd. Dit betekent accepteren van hogere grondwaterstanden in het vroege voorjaar, wat gevolgen heeft voor het landgebruik (SLG).
- **Boeren en burgers komen in actie**: diverse boeren helpen de weidevogels door water op delen van hun land te pompen (zogenaamde plasdras), door waar dat mogelijk is het waterpeil in sloten te verhogen en door het aanleggen van kruiden- en bloemrijk grasland. Bewoners kunnen boeren helpen bij het realiseren van een bloemrijk en open landschap waar insecten en weidevogels zich thuis voelen (SLG).
- **Meekoppelen**: De provincie Gelderland gaat verkeersmaatregelen op de N839 bij Haalderen treffen. Hierbij ziet de provincie ook kans om **betere landschappelijke inpassing** van de Groene kolk, kleine kolk en Grote kolk, die allen langs de N839 zijn gelegen.